

Szécsi Árpád

A KDNP (újja) alakulástörténetéről¹

Az 1987–1990-es magyarországi rendszerváltoztató folyamatok történeti kutatásainak egyik „miértkérdése” lehet annak vizsgálata, miért nem tudott a Kereszténydemokrata Néppárt (még) jelentősebb politikai szereplővé válni, és több mandátumot szerezni az 1990-es országgyűlési választásokon. Ezt a kérdést azért tehetjük fel joggal – történelmi és szociológiai megközelítésből is –, mert a KDNP múltbéli előzménye, a Demokrata Néppárt (DNP) 1947-es eredménye, valamint a kereszténység mint világnézet és – még inkább – mint egyfajta kulturális értékrendszer jelenléte a magyar társadalomban a rendszerváltás idején akár jóval szélesebb politikai képviseletet, felhatalmazást is megalapozhatott volna az újjászerveződő kereszténydemokraták számára. Nem így történt. Az összetett okokat átfogó vizsgálódások tárhatják fel. Jelen írásban egy közelmúltban zárult kutatás eredményei alapján tesztek említést néhány magyarázó tényezőről.

Az 1989–90-es magyarországi rendszerváltás ellenzéki főszereplői között egyrészt újonnan alakult mozgalmakat, másrészt ún. *történelmi pártokat* találunk. Utóbbiak kifejezetten az egypárti kommunista diktatúra bevezetése előtt működő – és 1956 őszén rövid

időre újjáalakult – demokratikus pártok jogi és politikai örököseinek tekintették magukat. A KDNP is ilyen módon jelent meg 1989 tavaszán a hazai közéletben, deklarálta a Barankovics István vezette egykori Demokrata Néppárt működését folytatva. A párt az 1947-es, már csak részben szabad választásokon a legeredményesebb jobboldali (vagy jobbközép) politikai szereplőnek bizonyult, közel 17%-os eredményével. Ezt a váratlan sikert – a csupán néhány hetes felkészülési időszakot és kampányt figyelembe véve – egyértelműen a hathatós egyházi támogatásnak köszönhetette, valamint annak, hogy építhetett a formálisan vagy már csak informálisan létező keresztény (többnyire katolikus) társadalmi szervezetek, egyetek aktivistáinak mozgósítására.²

Ebből a történelmi perspektívából nézve a kereszténydemokraták akár negyven évvel később is hasonló eredményt érthettek volna el, vezető szerepet elnyerve a jobbközép politikai mezőben. Különösen, ha hozzátesszük, hogy az 1962 és 1965 között lezajlott II. Vatikáni Zsinat eredményeként a katolikus egyház is elkötelezte magát a felekezeti (ökumenikus) közeledés mellett, ami elviekben komoly háttérrel jelenthetett a

korábbi felekezeti megosztottság politikai meghaladásához. A katolikusok és protestánsok közösen alakíthattak volna kereszténydemokrata pártot, hasonlóan több nyugat-európai országhoz, ahol egyébként a közbeeső évtizedekben a kereszténydemokrácia – fokozatosan átalakulva ugyan, de – meghatározó erővé vált.

A történelmi előzmények és a magyarországi diktatúra ideje alatt külföldön végbement folyamatok alapján tehát a magyar kereszténydemokrácia újjászerveződése akár erős belföldi és nemzetközi támogatással is végbemehetett volna. Ezt a többi, 1987-ben színre lépő új ellenzéki erő 1988-as hálózatosodásával, majd párttá válásával párhuzamosan, a többi történelmi párt újjáalakulásával egy időben tehetné volna. Számos oka azonosítható annak, hogy ez nem így történt.

A Demokrata Néppárt 1947-es sikerét mintegy *választási pártként* érte el. A közismerten zaklatott politikai légkörben országos hálózata nem, vagy csak alig alakulhatott ki, az eldurvuló állambiztonsági erők a párt meglévő szervezeteinek működését is hamar ellehetetlenítették.³ A KDNP így nem „örökölt” negyven évvel később „újjáéleszthető” pártszervezeti struktúrát.

¹ Az írás eredeti megjelenési helye: *Rendszerváltó Archívum*, 2017/1, [25–34.] 25–28. A szerző *Keresztény demokraták a rendszerváltásban. A hívő értelmiség és a kereszténydemokrácia visszatérése a magyar közéletbe (1987–1990)* c. kutatásának és tanulmányának (kézirat) részlete. Készült a RETÖRKI megbízásából, 2016 decemberében

² Enyedi Zsolt: *Politika a keresztényjegyében*. Budapest, Osiris, 1998, 110.

³ Tabajdi Gábor: *Kereszténydemokraták a politikai rendőrség célkeresztjében*. In: *Búvópatakok. A jobboldal és az állambiztonság, 1945–1989*. Szerk. Ungváry Krisztián. Budapest, 1956-os Intézet–Jaffa, 2013, 188–190.

Hasonlóképpen szétverte a kommunista diktatúra az említett, egyházakhoz kötődő „civil szervezeteket”, így a katolikus és protestáns, vagy egy szabadabb társadalomban potenciálisan egységesülő, illetve összefonódó keresztény „szubkultúra” csak nyomokban, töredezetten, esetleg hagyományában maradt fenn Magyarországon a nyolcvanas évekre. Ugyancsak a „töredezett”, szervezetlen és depolitizált jelzőkkel írható le ebben az időszakban a keresztény értelmiség állapota is. Miközben a „nemzeti demokraták” vagy népiek táborában, továbbá a „demokratikus ellenzék” néven ismert radikális-emberjogi, liberális csoportosulás köreiben kimutatható a *látens hálózatosodás* jelensége, addig a tágran értelmezett hívő értelmiség önszerveződése nagy részben – magától értetődően – valamilyen az egyházakhoz kötődött volna. A párthatalom és az állambiztonság viszont talán a legtovább és a legnagyobb mértékben éppen az egyházakat tartotta megfigyelés és szoros politikai ellenőrzés alatt. A vallásgyakorlás terén tett mégoly csekély és viszonylagos engedményeknek is egyértelmű feltétele volt a teljes depolitizáltság vagy éppen rendszerhűség. Az egyházvezetés(ek) ilyen „megkötözöttsége” kihatással volt arra is, hogy az újjászerveződő magyar kereszténydemokrácia nem, illetve csak igen megkétszerezve számíthatott az egyházak, különösen felsőbb szintű vezetésük támogatására, vagy akár csak informális bátorítására, sürgetésére, annak szorgalmazására, hogy a keresztény értelmiség – mielőbb – bekapcsolódjon a megélenkülő hazai közéletbe. A nyolcvanas években kimutatható *vallási reneszánsz*, ideértve a hívő

fiatalok több tízezres körét megmozgató kisközösségeket is, így nem transzformálódhatott – legalábbis szervezetenként koncentrált – társadalmi, politikai erővé.

A KDNP 1990-es „korlátozott sikerének” talán legfőbb okaként azonosítható „megkétszerezés” mögött természetesen nem csak ezek a röviden vázolt egyházpolitikai és vallásszociológiai jelenségek álltak. A párt újjáalakításának viszonylag kései bejelentését (1989. március 15.) és ezt követően is lassan beinduló szervezését történelmi „véletlenszerűségek” és személyi adottságok is befolyásolták. Utóbbiak körében meghatározó volt az egyébként nagy tekintélynek örvendő pártelnök, Keresztes Sándor idős korából, történelmi tapasztalataiból, valamint – a visszaemlékezések szerint – alkati adottságaiból is következő óvatossága. A párt (újjá)szervezésének megkésett indulása részben oka is volt annak, hogy a formálódó új magyar kereszténydemokrata „pártelit” tagjai nem ismerték egymást (legalábbis nem régen és nem igazán). Ebből is fakadtak azok a belső feszültségek, amelyek ugyan a többi történelmi párthoz képest kevésbé kerültek nyilvánosságra, a színpalán mögött hozzájárultak a pártszervezési munka akadozásaihoz, elhúzódásához. A KDNP a kései megalakulása miatt csupán utólag – nem alapító tagként – csatlakozott az Ellenzéki Kerekasztalhoz, első országos nagygyűlésére pedig csak 1989 szeptemberének végén került sor, amikor szinte már kezdetét is vette előbb a „négyigenes” népszavazási, majd hamarosan az országgyűlési választási kampány.⁴

A megkétszerezés hátrányos következményei azonban nem csak ekkor, az országos hálózat felállításkor és a jelöltállításkor mutatkoztak meg; a pártvezetés és a helyi szervezők a kezdetektől érzékelték, hogy a „széttagolt” keresztény értelmiségiek jó része – az aktívabbak, a „könnyebben mozdulók” közül – már a szervezeti kereteit jóval korábban kiépítő MDF-hez, vagy a történelmi gyökerű vidéki hálózatukat felélesztő kisgazdákhoz csatlakoztak. E folyamatot csak erősítette az egykori felekezeti elkülönülés továbbélése az újjáformálódó politikai színtéren: számos református inkább az említett két erőt találta szimpatikusabbnak. A KDNP felekezeti jellegét deklaráló megnyilatkozások, gesztusok – amelyek pedig már a részben a párt „előfutár szervezeteként” is megalakított Márton Áron Társaság mint *interkonfesszionális egyesület* dokumentumaiban is jelen voltak – nem bizonyultak kellően hatásosnak. A kereszténydemokrata párt – nem kizárólagosan ugyan, de – továbbra is elsősorban a katolikus aktivistákat és szavazókat tudta megszólítani. Őket azonban – legalábbis bizonyos rétegeiket – ahhoz elég eredményesen, hogy 1990 tavaszán a párt a felsorolt nehézségek mellett is magabiztosan átlépte a (4%-os) parlamenti küszöböt. 6,46%-os listás választási eredménnyel, és 21 mandátummal – ebből három egyéni kerületi győzelemmel – került be az országgyűlésbe.

Az eredmény bátran tekinthető politikai sikernek, hiszen a magyar kereszténydemokrácia ezzel ismét lehetőséget kapott, hogy befolyásos erővé váljon a hazai közéletben.

⁴ A KDNP korai történetéről az utóbbi évtizedben több tanulmány is megjelent, pl. Szabó Róbert: A Kereszténydemokrata Néppárt (KDNP) a rendszerváltás éveiben (1989–1990). In: *70 éves a Kereszténydemokrata Néppárt*. Szerk. Pálffy István. Budapest, Barankovics István Alapítvány, 2014, 87–111.; Kiss Mária Rita: A pártidentitás stratégiái a KDNP politikájában (1989–1998). In: Pascal Fontaine: *Út Európa szívébe 1953–2009. A Kereszténydemokrata Képviselőcsoport és az Európai Néppárt története az Európai Parlamentben*. – Magyar kiegészítés: A magyar kereszténydemokrácia útja Európa szívébe. Budapest, Barankovics István Alapítvány, 2015, 737–787. Lukácsi Katalin: A Kereszténydemokrata Néppárt újjáalakulása és útja a hatalomba (1989–1990). *Kút* (Az ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola kiadványa), 2015/1, 151–174.